

CZU 342.71/.73(478)

„STATUTUL JURIDIC”, „CONDIȚIA JURIDICĂ” ȘI „SITUAȚIA JURIDICĂ” A PERSOANEI: CONȚINUT SEMANTIC ȘI CORELAȚIE CONCEPTUALĂ

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar,
cercetător științific principal al Institutului de Cercetări Juridice și Politice,

Octavian MARIAN,

doctor în drept

În literatura de specialitate, în cea mai mare parte, noțiunile de „statut”, „condiție” și „situație” sunt tratate ca sinonime, considerându-se că nu are sens să se facă distincția între ele. În ciuda identității etimologice a termenilor dați, suntem de părere reacționară, convențional, înțelesurile sunt diferite. Pornind de la această ipoteză, în articolul științific de față, ne propunem o succintă abordare a termenilor în cauză în vederea precizării conținutului lor semantic și identificării corelației dintre ele.

Cuvinte-cheie: statut juridic, situație juridică, condiție juridică.

„LEGAL STATUS”, „LEGAL CONDITION” AND „LEGAL SITUATION” A PERSON: SEMANTIC CONTENT AND CONCEPTUAL CORRELATION

In the specialized literature, for the most part, the notions of status, condition and situation are treated as synonyms, considering that it does not make sense to distinguish between them. Despite the etymological identity of these terms, we believe that their meaning is conventionally different. Starting from this hypothesis, in the present scientific article we propose a brief overview of the terms in question in order to specify their semantic content and to identify the correlation between them.

Keywords: legal status, legal situation, legal condition.

Introducere. Problema locului și rolului persoanei în spațiul juridico-statal și în cadrul sistemului politic al societății contemporane este una deosebit de actuală pentru doctrina juridică și practica socială. În prezent, modernizarea societății a accentuat și mai mult semnificația deosebită a *statutului juridic* al persoanei. Respectiv, aceasta este considerată una dintre cele mai importante categorii politico-juridice, strâns legate de structura socială a societății, nivelul democrației și starea legalității [1, p. 91].

Dincolo de semnificația deosebită a acestui concept, atragem atenția că doctrina operează și cu alte noțiuni apropiate cum ar fi, *situație juridică* și *condiție juridică*, care astfel crează o confuzie în ceea ce privește conținutul semantic al *statutului juridic*.

În literatura de specialitate, în cea mai mare parte, noțiunile de *statut*, *condiție* și *situație* sunt tratate ca sinonime, considerându-se că nu are sens să se facă distincția

între ele. Înviziunea noastră în să, acest polisemantism nu contribuie la o percepție clară și o analiză adecvată a unor categorii-cheie ale dreptului. Suntem de părere că în ciuda identității etimologice a termenilor *statut*, *condiție* și *situație*, convențional, înțelesurile lor este unul diferit [6, p. 55]. Evident, o asemenea poziție este susținută și de alți cercetători. Cu toate acestea, nu poate fi atestat un consens referitor la criteriile care ar permite diferențierea noțiunilor date. Totodată, nu este conturat minimul elementelor structurale, necesar pentru definirea lor [8, p. 10].

Scopul studiului. Pornind de la cele menționate, în prezentul articol științific ne propunem o succintă abordare a termenilor în cauză în vederea precizării conținutului lor semantic și identificării corelației dintre ele.

Discuții și rezultate obținute. Din punct de vedere etimologic, termenul *statut* provine de la cuvântul latin *statutum* – a statua, a decide, a ordona. În sens obișnuit,

potrivit unor cercetători, *statutul* semnifică: prestigiu; situația stabilă în interiorul sistemului social, legată de anumite așteptări, drepturi și obligații etc.; reputație pozitivă sau negativă, autoritatea persoanei în cadrul anumitor relații sociale [22, p. 219].

În sociologie, *statutul* (numit și *status*) este privit ca o poziție în cadrul unui sistem social, precum ar fi cea de „copil” sau „părinte”. Respectiv, *statutul* indică ceea ce omul este. Fiecare om dispune de câteva *statusuri* concomitente. De exemplu, un adolescent este fiu pentru părinții săi, este frate pentru sora sa, prieten pentru cercul său social, coleg pentru membrii clasei lui. Asemenea combinații de *statusuri* se ramifică în diferite direcții și se modifică pe parcursul vieții. Copilul crește și devine părinte, studentul devine jurist sau medic, oamenii se căsătoresc devenind soți și soții (acest statut încetând în caz de divorț sau deces). Angajarea la serviciu sau asocierea la o organizație mărește numărul *statusurilor*;

încetarea activității – îl micșorează. Astfel, pe parcursul vieții omul obține și pierde mai multe statusuri [27, p. 199].

În materia dreptului, acest termen a fost inițial utilizat în Teoria dreptului și Dreptul constituțional, ulterior fiind preluat și în alte ramuri ale dreptului [33, p. 139]. În cadrul Teoriei dreptului, termenul „statut” are o conotație distinctă, fapt destul de clar expus și în dicționare.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române* [2, p. 1016] cuvântul *statut* presupune: sub aspect juridic: *statut personal* – totalitatea legilor care se aplică cetățenilor unui stat; și sub aspect sociologic: *statut social* – locul pe care îl ocupă un individ într-un sistem social dat și la un anumit moment. În același timp, prin termenul de statut este desemnat: a) actul sau ansamblul de dispoziții cu caracter oficial, prin care se reglementează scopul, structura și modul de funcționare al unei organizații, asociații etc.; b) Constituție.

În *Micul Dicționar Juridic* [4, p. 171] este dată următoarea explicație pentru termenul *statut*: 1) regulament sau convenție destinată să asigure funcționarea unei colectivități publice sau private. 2) *statut personal*, normele referitoare la starea și capacitatea persoanelor.

Așadar, *statutul* presupune o stare, o situație a persoanei. În cazul în care situația persoanei este reglementată prin norme juridice, suntem în prezența unei *situații juridice* [7, p. 372].

Referitor la sintagma *statut juridic*, aceasta este explicată în *Marele dicționar juridic rus* [13, p. 587] ca „situația subiecților de drept, totalitatea drepturilor și obligațiilor acestora, stabilită de normele dreptului”.

Rezumând asupra celor două accepțiuni ale noțiunii de *statut*, cercetătorii subliniază ideea că *statutul juridic* al persoanei se află într-o strânsă interacțiune cu *statu-*

tul social al acesteia [10, p. 114]. În cadrul interacțiunii date, *statutul social* reprezintă cauza primară a apariției și existenței *statutului juridic* care, la rândul său, în anumite condiții influențează relațiile sociale, corectându-le [36, p. 317].

În literatura de specialitate nu poate fi atestată o viziune unică asupra definirii *statutului juridic* persoanei. Unii cercetători identifică noțiunea de *statut juridic* al persoanei cu cea de *situație juridică* [37, p. 45; 20, p. 38], în timp ce alții le consideră distincte [17, p. 25].

Într-o accepțiune mai largă, *statutul juridic* este definit ca „situația juridică a persoanei în cadrul societății reglementată de lege” [28, p. 90]. În acest sens, M.C. Строгович consideră că „*statutul juridic* al persoanei presupune o exprimare și asigurare juridică a situației reale pe care o are omul în cadrul statului și a societății” [34, p. 30].

Majoritatea cercetătorilor consideră că *statutul juridic* al persoanei presupune totalitatea drepturilor, libertăților și a obligațiilor de care dispune aceasta în baza legii (a legislației naționale și a normelor de drept internațional [35, p. 475]). În concret, A.A. Джафарова susține că „*statutul juridic* al omului și cetățeanului poate fi caracterizat ca fiind un sistem de drepturi și îndatoriri, consacrate legislativ de către stat în constituții sau alte acte normativ-juridice” [22, p. 221]. La rândul său, E.B. Ермакова precizează că „relațiile complexe ce apar între stat și individ, precum și între indivizi sunt fixate juridic sub formă de drepturi, libertăți și îndatoriri, formând în totalitatea lor *statutul juridic al persoanei*” [23, p. 16].

Totodată, tot mai mulți autori tratează *statutul juridic* al persoanei ca un fenomen complex, care pe lângă drepturi, libertăți și obligații cuprinde și alte elemente. În acest sens, A.И. Лепешкин [25, p. 3-11] și И.А.Кузнецов [24, p.

144-145] menționează – garanțiile drepturilor omului; Л.Д. Воеводин [19, p. 42-50] – capacitatea juridică și principiile; Н.И. Матузов [28, p. 189-205] – răspunderea cetățeanului față de stat și societate; Б.В.Щетинин – cetățenia [39, p. 4]; Н.В. Витрук [17, p. 38], А.В. Малько și В.В. Субочев [26, p. 120-132] – interesele legale etc.

În concret, А.Б. Венгеров definește *statutul juridic* ca „o totalitate de drepturi, libertăți, în datorii și răspunderea persoanei” [15, p. 585]; В.А. Патюлин consideră că *statutul juridic* al persoanei cuprinde cetățenia, capacitatea juridică generală, drepturile și în datoriile fundamentale (inclusiv constituționale), principiul constituțional al egalității în drepturi [32, p. 230].

În aceeași ordine de idei, Н.В. Витрук propune realizarea unei distincții între *situația (statutul) juridic* al persoanei în sens larg – denumită convențional – *situație juridică* și *situația (statutul) juridică* a persoanei în sens îngust ca *statut juridic*, categorii aflate în relații de la întreg la parte [17, p. 38-39].

Elemente ale *situației juridice* a persoanei sunt recunoscute a fi fenomenele juridice, trăsăturile, calitățile și caracteristicile juridice ale persoanei cu ajutorul cărora legiuitorul îi reglementează situația juridică. Dintre toate fenomenele juridice ce caracterizează *situația juridică* a persoanei, sistemul drepturilor, libertăților și obligațiilor constituie nucleul, elementul principal. Anume acest sistem formează, în viziunea cercetătorului, *statutul juridic al persoanei* [18, p. 28-29; 17, p. 40].

După cum s-a enunțat ceva mai sus, o asemenea idee nu este general acceptată. Majoritatea cercetătorilor nici nu invocă distincția în cauză (cum ar fi: В.М. Сырых [35, p. 469-478]; А.Б. Венгеров [14, p. 585]), unii însă se implică în discuții. De exemplu, Н.И. Матузов susține că *statutul juridic* și *situația juridică* sunt noțiuni identice [29,

p. 58]. A.Ю. Верин consideră că *statutul juridic* și *situația juridică* nu trebuie privite ca categorii distincte. Potrivit Constituției, *statutul juridic* al persoanei este o categorie destul de largă care cuprinde așa elemente precum: drepturi, libertăți și îndatoriri, cetățenia, capacitatea de a fi subiect de drept, principii și garanții ale statutului juridic. La rândul său, noțiunea *situație juridică* poate fi utilizată pentru caracterizarea subiectului unui raport juridic concret, adică este vorba de *statutul juridic special* (ramural) [16].

În viziunea noastră, pornind de la cele menționate, există puține temeuri și argumente pentru a delimita strict *situația juridică* de *statutul juridic*. Mai mult, ținând cont de faptul că noțiunile *situație* și *statut* sunt sinonime, iar în legislație și doctrină este utilizat în mare parte doar termenul *statut*, devine evidentă inutilitatea delimitării acestora, ea fiind doar generatoare de confuzii [7, p. 375; 6, p. 60]. Drept argumente în acest sens servesc și următoarele accepțiuni date noțiunii de *statut juridic*: „situația juridică a persoanei în cadrul societății, reglementată de lege”; „exprimarea și asigurarea juridică a situației reale pe care o are omul în cadrul statului și a societății”; „aspectul juridic al situației sociale a persoanei” [38, p. 179].

Sinonimia dintre conceptele analizate este confirmată și în doctrina românească, în care *statutul juridic al persoanei* este numit și *situație juridică* (*condiție juridică* [6, p. 178-180]), care indică astfel condiția sa juridică într-un sistem de drept [11, p. 490-49; 9, p. 302].

Dincolo de aceste particularități, trebuie recunoscut faptul că noțiunea de *statut juridic* reprezintă o noțiune generală caracteristică oricărui subiect de drept [10, p. 115], în același timp, fiind și o instituție juridică complexă și multilaterală. Sub acest aspect, ea înglobează

toate tipurile de relații juridice, determină poziția subiecților în societate, reflectă și consacră în drept situația reală, *de facto*, a acestora. Altfel spus, *statutul juridic* reprezintă exprimarea juridică a poziției reale pe care o are cetățeanul/persoana în sistemul relațiilor sociale reglementate de drept [21, p. 334; 10, p. 115].

În același timp, *statutul juridic* determină situația de drept a cetățenilor în diferitele sfere ale activității lor sociale și de stat, stabilește caracterul relațiilor dintre persoană și societate, dintre stat și cetățean [3, p. 6].

Potrivit unor cercetători, *statutul juridic* reprezintă nucleul exprimării normative a principiilor de bază ce guvernează relațiile persoanei cu statul; un sistem de etaloane, modele de conduită a oamenilor (limitele conduitei posibile și necesare [31, p. 147]), sancționate și protejate de către stat și, de regulă, general acceptate de societate [36, p. 312].

Într-o altă viziune, *statutul juridic* al persoanei reprezintă consacrarea legală a poziției individului în societate, este parte a statutului social, reglementat prin lege. El include drepturile, libertățile și îndatoririle persoanei prevăzute de lege ca elemente structurale de bază. Drepturile persoanei în structura statutului juridic reprezintă facultățile, formal determinate și legal garantate, de a accede la beneficiile sociale. Totodată ele reprezintă măsura oficială a limitelor comportamentului uman în societatea organizată în stat [12, p. 21-35].

Referitor la coraportul dintre *statutul juridic* și *condiția juridică*, precizăm că unii autori propun să se facă distincție între acestea, *statutul juridic* fiind privit în acest sens ca totalitate de drepturi și obligații ce servesc ca bază a condiției juridice a persoanei [18, p. 115].

Un punct de vedere similar, dar care încearcă să depășească disensi

unile terminologice, este să se analizeze *statutul juridic* în sens în gust, ca ansamblul de drepturi și obligații ale persoanei, și în sens larg, incluzând și totalitatea componentelor ce determină poziția individului în societate [30, p. 7-8]. În esență, aceasta este o încercare de a contura *statutul juridic* al persoanei în sens vast, mergând dincolo de totalitatea de drepturi și obligații egale. Considerăm acest lucru cu siguranță unul pozitiv [8, p. 13]. Cu regret, o asemenea abordare a conținutului fenomenului studiat se realizează în cadrul aparatului categorial existent, printr-un efort de extindere a conceptului teoretico-științific tradițional al *statutului juridic al persoanei* ca totalitate de drepturi și obligații. Luând în considerație multitudinea de relații sociale, pare inadecvat să ne limităm la un singur termen. Considerăm mai rațional să se facă distincție între două concepte separate – *condiția juridică* și *statutul juridic* al persoanei – raportul dintre ele fiind ca unul dintre întreg și parte.

Condiția juridică a persoanei se prezintă astfel ca un concept generalizator, care dezvăluie toate elementele fixate de sistemul de drept, ce determină poziția individului în societate. Astfel, ca elemente structurale ale condiției juridice a persoanei, desigur servesc fenomenele juridice prin care legiuitorul fixează starea de drept a individului în sistemul relațiilor sociale.

Generalizând, subliniem că în totalitatea fenomenelor juridice, care caracterizează condiția juridică a individului, este necesar de evidențiat sistemul de drepturi, libertăți și responsabilități, recunoscute de stat, ca nucleu al *condiției juridice*. Acesta ar trebui definit ca *statut juridic al persoanei*. Anume cu *statutul juridic* al persoanei sunt interconectate toate celelalte fenomene juridice care, în raport cu drepturile, obligațiile și intereselor legale, joacă rolul de aranjamen-

te. Astfel, luate în totalitatea lor, drepturile, libertățile și îndatoririle individului recunoscute de stat, constituie *statutul juridic* – nucleu al *condiției juridice a individului* [6, p. 55].

Bibliografie

- Chetruș U. *Garantarea drepturilor și libertăților constituționale în procesul aplicării măsurilor de constrângere juridică*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013.
- Dicționarul Explicativ al Limbii Române*. Ediția a II-a. București, 1998.
- Grama D.C., Martincic E.G. *Statutul constituțional al persoanei*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1981.
- Hanga VI. *Mic dicționar juridic*. București: Lumina Lex, 1999.
- Iftime E. *Reforming the civil status of a person in the romanian civil law*. In: The USV Annals of Economics and Public Administration, 2014, vol. 14, issue 2(20).
- Marian O. *Rolul statului în promovarea și garantarea statutului juridic al personalității*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016.
- Marian O. *Statutul juridic al persoanei: concept, structură și categorii*. În: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului: Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 decembrie 2013. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014.
- Marian O. *Statutul persoanei în statul de drept: abordări conceptuale*. În: *Legea și viața*, 2019, nr. 11.
- Mazilu D. *Teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 1999.
- Ungureanu C.G. *Statutul juridic al organizațiilor nonguvernamentale în statele democratice*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015.
- Vonica R.P. *Introducere generală în drept*. București: Lumina Lex, 2000.
- Басик В.П. *Эволюция правового статуса личности и его отражение в российской правовой науке*. В: *Правоведение*, 2005, № 1.
- Большой юридический словарь*. Под ред. А.Я Сухарева, В.Е. Крутских. Издание второе. Москва: Инфра-М, 2001.
- Венгеров А.Б. *Теория государства и права*. Учебник. Москва: Омега-Л, 2004.
- Венгеров А.Б. *Теория государства и права*: Учебник. 8-е изд. Москва: «Омега-Л», 2011.
- Верин А.Ю. *Понятие и структура правового статуса личности*. В: Вестник ТИСБИ, 2012, Выпуск №3. [resurs electronic]: http://www.tisbi.org/assets/Site/Science/Documents/TISBI-BULLETIN_2012_issue3/VERIN.pdf.
- Витрук Н.В. *Общая теория правового положения личности*. Москва: Норма, 2008.
- Витрук Н.В. *Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе*. Москва: Наука, 1979.
- Воеводин Л.Д. *Содержание правового положения личности в науке советского государственного права*. В: *Советское государство и право*, 1965, nr. 2.
- Воеводин Л.Д. *Юридический статус личности в России: Учебное пособие*. Москва: ИНФРА-М-НОРМА, 1997.
- Гакало Е.В. *Понятие конституционно-правового статуса общественных объединений*. В: *Управление в социальных и экономических системах: тез. докл. XVII Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 2-6 июня 2008 г.* / Минский ин-т управления. Минск: Издательство МИУ, 2008.
- Джафарова А.А. *Соотношение социального и правового статусов личности*. В: Вестник КрасГАУ, 2011, №11.
- Ермакова Е.В. *Особенности эволюции правового статуса личности в контексте исторического развития права и государства*. В: Вестник РУДН, сер. Юридические науки, 2007, №1.
- Кузнецов И.А. *Правовой статус личности в Российской Федерации: понятие, общая характеристика, структура и гарантии*. В: Вестник БИСТ, 2010, № 2(6).
- Лепешкин А.И. *Правовое положение советских граждан*. Москва, 1966.
- Малько А.В., Субочев В.В. *Законные интересы как правовая категория*. СПб.: «Юридический центр Пресс», 2004.
- Масионис Дж. *Социология*. 9-е изд. СПб., 2004.
- Матузов Н.И. *Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права*. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1972.
- Матузов Н.И. *Правовая система и личность*. Саратов, 1987.
- Новоселов В.И. *Правовое положение граждан в отраслях государственного управления*. Саратов, 1977.
- Оксамытный В.В. *Теория государства и права: Учебник*. Москва: ИМПЭ-ПАБЛИИШ, 2004.
- Патюлин В.А. *Государство и личность в СССР (правовые аспекты взаимоотношений)*. Москва: Наука, 1974.
- Пономарева Т.Н. *Правовой статус коммерческой организации: понятие и структурные элементы*. В: *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2013, № 7 (33): в 2-х ч. Ч. II.
- Права личности в социалистическом обществе* / Отв. ред. В.Н. Кудрявцев, М.С. Строгович. Москва: Наука, 1981.
- Сырых В.М. *Теория государства и права*. Учебник. 3-е изд. Москва: Юстицинформ, 2004.
- Теория государства и права*. Учебник. 3-е изд. Под ред. М.Н. Марченко. Москва: Зерцало, 2000.
- Теория государства и права: курс лекций*. Под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. Москва: Юристъ, 2004.
- Теория государства и права: Учебник* / Н.И. Матузов, А.В. Малько. Москва: Юристъ, 2004.
- Щетинин Б.В. *Гражданин и социалистическое государство*. В: *Советское государство и право*, 1975, №2.

DESPRE AUTOR
Marian OCTAVIAN,
 doctor în drept,
 Șef adjunct al SUP a IP Botanica
 al DP mun. Chișinău
 e-mail: marian.octavian@mail.ru